

Szlavóniai magyar népballadák

A könyvnyomtatás, a »ponyva« terjedésével, a városi énekeseknek a borzalmas gyilkosságokról, szegénylegényekről szóló énekei hatnak a ballada formálására s megjelenik a XIX. században az újabb ballada stílus, melyet a lazább, egyszerűbb szerkezet, a nyelv köznapisága, az ódonosság, titokzatosság hiánya jellemez. Ilyen csoport például a betyár balladák és az újabb keletkezésű helyi balladák csoportja. Ezek a csoportok igen nagy közkedveltségnek örvendtek. Ortutay azt írja, hogy a betyár balladák elterjedésének köre elsősorban a Tiszántúlon és az Alföldön észlelhető, azonban mi hozzátehetjük, az aránylag elszigetelt Szlavóniában is szívesen ápolták. Különösen kedvelték a helyi balladákat. Más helyi balladák mintájára ott helyben is keletkeztek ilyenek. A betyár balladák szlavóniai népszerűségét azzal lehet magyarázni, hogy újabban, azaz a XIX. század második felében aránylag elég sokan telepedtek be az Alföldről és Tiszántúlról Szlavónia zárt világába és vitték magukkal a szülőhely szellemi kincseit. Anyagi kincseket csak az új világban akartak gyűjteni, lévén mindegyiknek a meggazdagodás a vágya. Csábították őket a sok szűz terület lecsapolásra váró mocsár, vadvíz.

Nézzük meg ezek után milyen népballadák élnek még a szlavóniai szigetmagyarság emlékezetében.

A vizsgált két falu: Kórógy és Szentlászló öregei a Kómives Kelemenné balladáján kívül mindnyájan ismerik az egész magyar nyelvterület egyik legnépszerűbb és legelterjedtebb — eddig 37 változatban kiadott — helyi balladáját: a Sági bíróné lánya címűt. A fiatalok jórésze is emlékszik még erre a balladára, sokszor hallották otthon esténként az apikájuktól. Az ismefetlen poétás ember szerzette tetszetős verselésű és a néphez közel álló tárgyat (kitáncoltatás) feldolgozó ballada igen nagy népszerűségnek örvendett. A Sági bíróné lánya című ballada újabb keletű, a XIX. századból származik. A két faluban hallott ballada nem egyezik, mind a kettő más. Két változatnak lehet tartani egymáshoz viszonyítva is, mert nemcsak az események előadásában van sorrendbeli különbség, hanem a szentlászlói változatban a legény bűnhődése a ballada végén új elem, mintha egy másik balladából került volna be. Talán két ballada összevegyüléséről lehet szó ebben az esetben. A két változat az eredetihez képest szegényült változat. Mindkettőben kiesett az eredetiben szereplő rész: a lány vonakodása, mert előre tudja mi vár rá a bálban. Kifogásolja, hogy őt ünneplőben akarja vinni a legény a bálba, pedig a legény öltözete sem ünnepi. A legény erre hazamegy és átöltözik, a lány is enged a kérésnek és elmegy vele. Hiányzik az is, mikor a lány hiába esd pihenőért, hogy fejébe dagadt arany pártáját letehesse, majd két pár

arany gyűrűjét lehúzhassa, s végül, mert «mindjárt szörnyethal». A népi hármas fokozás esesett ezekben a változatokban, lassan kihullott a gyorsabb előadásra törekvés miatt. Ha összehasonlítjuk az eredetit és ezt a két változatot, akkor azt mondhatjuk, hogy a kórógyi változat befejezése áll közelebb a feltételezett eredetihez.

A szentlászlói változatot Pöte Julis nénitől hallottuk:

Sárgi bíróné balladája

»Jó estét, jó estét Sárgi bíróné asszony.
Itthon van-e az lánya, az én kedves galambom?«
»Itthon van, itthon van a legbelső szobába,
Jóízűen aluszik az paplanyos ágyába.«
»Eregyen, kölcsé fel, eregyen, kölcsé fel,
Piros bársony cipőjét a lábára húza fel.
Húza a lábára, úgy jöjön a bálba.
Szép aran gyűrűjét húza az újjára.«

»Hangászok, hangászok, tугyátok, kik vagytok,
Sárgi bíró lányának regelig húzátok!«

»Picikém, picikém, eresz ki pihenni,
Piros bárson cipőmből véretem kiönteni!«
»Picikém, picikém, eresz ki pihenni,
Piros bárson cipődből véredet kiönteni.«

Verje meg az isten az olyan édősanyát,
Ki estétől reggelig nem nézi meg az lányát!«

»Nyisd ki, anyám, nyisd ki, zöldre festet kapudat
(zöld leveles ajtódat.)

Hagy vigyék be ezt a fáradt tagomat.
Vesd meg, anyám, vesd meg az ágyamat,
Hagy tegyék le bele ezt a fáradt tagomat.«
»Hangászok, hangászok a vigadót húzátok!
Sárgi bíró lányának csinyalík a koporsót.
Zörögnek a hintők, jönnek a nagy urak,
Majd ezek engemet nagy kérdésre fognak.
Anyám, édősanyám, ne engedd azt tenni,
Fekete (sárga) bodor hajam szélnek ereszteni.«
Siratja az annya, zokogja az apja,
Gyönyörű szép lányát ily korán férhezadta.
»Jó estét, jó estét Sárgi bíróné asszony.
Úgy halotam felőle, hogy meghalt a menyaszony.«
»Meg bizony, meg bizony, el is van már tenetel
Egy szép barna legény szenved érte börtönbe.«
»Rab vagyok, rab vagyok, szabadulást várok,
A jó isten tudja, mikor szabadulok.
Ha megszabadulok, nagy fogadást tészek,
Minden nap háromszor az templomba elmegeyek,
Ott se imádkozom az megholt hívekér,
Hanem imádkozom az szegény rabokér.«

Az előadó a befejezéskor még hozzátette: »Még lehet tovább, de én nem tudom«.

Ezek után lássuk a kórógyi változatot, amelyet a 18 éves Bence Birike mondott el. Ő is a nagyapikájától tanulta.

Sági bíróné balladája

»Jó estét, jó estét Sági bíróné asszony.
Itthon van-e a lánya, az én kedves galambom?«
»Itthon van, itthon van a legbelső szobába,
Jóízűen aluszik a paplanos ágyába.«
»Eregyen, kölcsé fel, eregyen, kölcsé fel,
Kék karton szoknyáját derekára kösse fel.
Piros bárson cipőjét húza a lábára,
Úgy jön a bálba, saját lakodalmába!«

— — — — —
»Húzatok hangászok, nagyszerű hangászok,
Estétől reggelig ezt a nótát húzatok!«

— — — — —
»Áj meg kicsit pihenni, áj meg kicsit pihenni,
Piros bárson cipőmből vérömet kiönteni,
Piros bárson cipőmből vérömet kiönteni!«
»Nem lehet pihenni, nem lehet megálni,
Piros bárson cipődből vérödet kiönteni,
Piros bárson cipődből vérödet kiönteni.
Húzatok hangászok, nagyszerű hangászok,
Estétől reggelig ezt a nótát húzatok,
Estétől reggelig ezt a nótát húzatok!«
»Jó reggelt, jó reggelt Sári bíróné asszony,
Azt halotam az este, hogy meghalt a menyaszony,
Azt halotam az este, hogy meghalt a menyaszony.«
»Meghalt már, meghalt már, el is lesz temetel,
Sári bíró lányát viszik a temetőbe.«
Verd meg isten az apát, kétszer meg az anyát,
Ki egyetlen egy lányát a bálba bocsátja,
Ki egyetlen egy lányát a bálba bocsátja.

Szentlászlón mesélte Pöte Julis néni (52 éves) a Kisszabadkai balladát. A tárgy valószínűleg esemény: a leány nem hajlandó megvárni három évre berukkoló kedvesét, ezért a legény lelövi. A haldokló leány könnyörög a csendőröknek, hogy kedvesét ne vessék rabságra, mert maga volt halálának az oka. Ezt is valószínűleg poétás ember szerezhette, a kezdő formula hegedős hagyomány. Van drámaiság a balladában, de a cselekmény fokozására nem alkalmazza az ismétléses fokozást, balladai homály sincs benne. Az előadó szerint megtörtént eseményről számol be a ballada.

Kisszabadkai ballada

Haloták-e, hogy minálunk, Kisszabadkán mi történt?
Motlár Antus, Motlár Antus Bika Etust meglúte (szerete).
Csütörtökön kelett vóna neki rukolni,
Szerda este elment kedves babájától búcsúzni.
Én látam meg, én látam meg, az ablakon, mi történt.
»Adjon isten, adjon isten, kedves Etus, jó estét.«

Bika Etus vasalta az fejér ruháját,
 Motlár Antus pedig töltötte a puskáját.
 »Halod-e te, halod-e te édes, kedves Etuskám
 Szeretsz-e még ezután is tiszta szívből igazán?«
 »Szeretelek sej, de még most sem utálak,
 Hogy gondolod babám, hogy én téged három évig várjalak.«
 Erre aztán Motlár Antus Bika Etust meglúte.
 De nem holt meg, de nem holt meg, csak nagyon megsértete.
 Bika Etus haldoklik az testvér nénjénél,
 Motlár Antus pedig a fegyháznak fenekén.
 Motlár Antust a csendőrök a beteghez kísérték.
 Bika Etust kedvesének jobb karjába fekteték.
 »Látod fiú, te voltál enek a gyilkosa!«
 »Tekintetes urak, nem voltam haragusa.«
 Bika Etus, Bika Etus meghagyta az uraknak:
 »Az Antusnak, az Antusnak rabságot ne adjanak,
 Magam voltam halálomnak, sej-haj, az oka,
 Kivalotam, három évig nem várom ötet haza.«

Endréd báró nótája vagy lászlói bujtár nóta

Túl a Tiszán az endrédi határba,
 Levelezik egy nagy nyárfa magába.
 Endréd határ legszebb magos nyárfája,
 Juhászlegény búsulni jár alája.
 Juhászlegény szíve nagyon szomorú,
 Előveszi fufulyáját, belefúj.
 Fufulyaszó áthalik egy ablakon,
 Keljen fel hát a nagyságos kisaszony.
 Ki is nyílik Endréd báró ablaka,
 A kisaszony maga nézett ki rajta,
 A kisaszony így sóhajt fel magába,
 »Miért is vagyok én a báró leánya?«
 Másnap reggel Endréd báró bújában,
 Kiugratott az endrédi határban,
 Megkérdezte legidősebb juhászát,
 Nem látta-e az ő kedves leányát.
 »Már én aztat báró uram nem látam,
 Bojtárom is harmad napja nem látam,
 Bojtárom is harmad napja, hogy látam.
 Talán bizony vele van a kisaszony.«

Az út szélben kifaragták azt a fát,
 Amere a juhászlegényt akasztják.
 Fúja a szél gyócs ingét és gatyáját,
 Nem öleli Endréd báró leányát.

Gyöke Boris nő mondta'el ezt a balladát, s a lányával együtt me-
 sélték, hogy ez az Endréd báró földesúr volt, s a lánya és a bojtárlegény
 szerelme állítólag igaz volt. A szegény juhászlegény meg is bűnhődött
 vakmerőségeért, hogy szemét a bárókisaszonyra merete vetni. Ezt a
 helyi eseményt az ismeretlen szerző elég sikerülten dolgozta fel az új
 balladai stílusban. Ha tüzetesebben megvizsgáljuk, töredékesnek tűnik a

ballada, az utolsó négy sor előtt okvetlen kellett még egy résznek lenni, azonban nem emlékeznek már rá.

Az Alföldön és a Tiszamentén ismert népszerű Pápainé című ballada ezen a vidéken jelentős változáson megy át. A ballada véres cselekményét, azaz Pápai csárdásnének és leányainak meggyilkolását a híres helybeli Varga Laci betyár nevéhez fűzték és a kocsmárosné nevét sem emlegették. Egyébként ez a Varga Laci a közeli Róka csárdát kifosztotta, a csárdásné meggyilkolta, sőt utána a csárdát is felgyújtotta. Tehát a változatot helybeli megtörtént eseményhez kapcsolták.

Ime a ballada:

Jaj, de széles, jaj, de hoszi az az út,
Melyiken Varga Laci elindult.
Varga Laci kilenc lovon lovagolt,
Szép csárdásné udvarába benyargalt.
»Adjon isten, kocsmárosné, jó estét!«
»Adjon isten, Varga Laci, szerencsét!«
»Ne kívánjon, kocsmárosné, szerencsét,
Mer az éjjel kés járja át a szívét!«
Mikor ezt a kocsmárosné halota,
Két kezét a fejire kapcsolta.
»Jaj istenem, hucs kel nékem meghalni,
Kati lányom árvaságra itt hagyni!
Kati lányom erigy le a pincébe,
Hozál fel bort az aranyos icébe!«
»Nem kel nékem se a bora, se maga!
Csak a pénzét tegye ki az asztalra!«
»Kati lányom tartsad ezt a világot,
Hagy öljék meg szegény édösanyádat!«
Katinak gyászbaborult a szíve,
Mer már akkor bokáig járt a vérbe.

A ballada-változat csak a csárdásné meggyilkolásáról tesz említést, a lánya csak néma szemtanú, csak a gyertyát tartja. Az eredetiben szereplő kilenc betyár helyett Varga Laci egyedül gyilkol, de kilenc lova van. A bűvös szám csak szerepel. Az eredeti átköltések megmaradt az a rész, mikor a csárdásné borral próbálja levenni a lábáról a gyilkost — gyilkosokat, de eredménytelenül. Az anya aggódik gyermekéért illetve gyermekeiért, de meg kell halnia azok, illetve lánya szemeláttára. Itt a szentlászlói változat megszakad, az eredetiben a betyárok vad pusztítás után eltávoznak. Este megérkezik Pápaiék kocsisa, felfedezi a szörnyűséges pusztítást. A betyárokat elfogják, kivégzik. Az eredeti Pápainé és leányai temetésével végződik. A szentlászlói változatban mindez elmaradt, mert Varga Laci még tovább garázdálkodott. Az eddig összegyűjtött változatok tanúsága szerint a kezdő sorok szinte valamennyinél ugyanazok, az, ami a mienknél is:

Jaj, de széles, jaj, de hosszú az az út,
Melyiken ...

innen kezdve jelentkeznek azután az eltérések. Addig a többi változatban betoldások, új személyek (csárdás) szerepeltetése tapasztalható, addig ez a változat bizonyos szegényedésen, egyszerűsödésen ment át. Mi lehet ennek az oka? Talán a helyi esemény hatása ez? Az, hogy nem egy

messze lejátszódó eseményt tárgyaló balladáról van szó, hanem egy hozzájuk sokkal közelebb állóról, olyan személyekről, akiket ők is jól ismernek, vagy az, hogy az eredetiben szereplő igazságszolgáltatás egyelőre elmaradt? Vagy ez a ballada is hosszabb volt, s csak az előadók emlékezetében rövidült meg? Egyelőre nem tudunk feleletet adni. Mindenesetre szerintem így is teljes egész a ballada.

Kórógyi népballadák:

Bence Birike (18 éves) dalolta a következő balladát:

Bíró Margitról

Szödör-kerbe Bíró Ferenc Margit nevű lánya,
Kinek az első tizedben nincsen párja.

De Margitot sok legény biztogatta,
De legjobban Kis Imre csalogatta.
»Ne félj Margit, szívem Margit, szeretlek,
Jövő őszre feleségül elveszlek.«

Cserép Zsuzsit, kit a szíve...
...úgy kérte...

Aznap este beszéltek az atyjával,
Hogy majd egyszer oda menek,
Hogy majd egyszer Cserép Zsuzsit
Az atyjától kikérik.
El is mentek egy szerdai nap este,
Cserép Zsuzsi már a kapuban leste.
Édes csókot, páros csókot is adott,
Kis Imrének az asztalnál helyet adott.
»Édös lányom, menyetek el pap elibe,
Neveteket írásatok könyvibe,
Mer, ha eztet Bíró Margit megtudja,
A lányomat örökre elátkoza.«
Éjfél előtt tízet ütött az óra,
Bíró Margit megy a sörfőző kútra.
De Margit ott oly szomorú hírt halott,
Alig tudott haza menni az úton.
Alig várta, hogy korsóját letegye,
Egyenesen ment Imre háza elibe.
Oda se ér, már az ajtót zörgeti.
»Álnok szívű, ha megcsaltál, gyere ki!«
Ki is jött Imre háza eléje,
Bíró Margit ily szavakal illeti:
»Igaz-e Imre, hogy megházasodtál?
A szívemre ily bánatot hoztál?«
»Igaz Margit, Bíró Margit, szeress mást,
Úgy is régóta szeresük egymást!«
»Na hát Imre, add ide a jobb kezedet,
Hagy mongyak én néked boldog életet:
Kilenc orvos orvosságát használjad,
Életedben sohse légy boldogságban,

Kilenc hétig meg harminchat hónapig,
Nyomjad, babám, beteg ágyad fenekit!
Se ég, se föld be ne vegyen gyomrába,
Vesen ki a sírhantod oldalára!«
Éjfél után egyet ütött az óra,
Bíró Margit megy a szomorú útra.
Ha köszönek, akkor sem fogagya,
Hazament és magát felakasztotta.

A ballada töredékes, amint látjuk. A tartalom mindennapi, a megsalt, elhagyott leány megátkozza hűtlen szerelmesét és utána felakasztja magát. A kilences szám használata, az átokforma régi motívum, noha ez is poétás műköltő terméke lehet.

Ugyanattól az előadótól hallottuk a következő, Balás Sándor című balladát. A természeti jelenséget összekapcsolja kedvese hűtlenségével. Az elhagyott szerelmes itt is maga szolgáltat igazságot, agyonlövi hűtlen kedvesét. A ballada állítólag helybeli történetet dolgoz fel, a szereplők valóságos, élő személyek voltak. Állítólag Balás Sándor is végzett magával, mikor látta, mit követett el.

Balás Sándor

Balás Sándor kiment a kis kerbe,
Leült egy szép rózsafa tövébe.
»Nyíj ki rózsza, nyíj a kalapomba,
Kis angyalom borúj a válamra.«
Nem nyílt ki a rózsza kalapomba,
Nem borult a rózsám a válamra.
»Ráborultál, jut-e még eszedbe?
Esküdtél, hogy szeretsz örökre.
Most még egyszer megkérdezlek, rózsám,
A farsangra eljössz-e még hozzám?«
»Hisz megmondtam, hogy már nem szeretlek,
Más legénynek adtam a szívemet.«
»Ha más legény feleségül venne,
Az én szívem mingyár megrepedne.
Így hát te sem leszel más legényé,
Velem együtt inkább a halálé!
Tárd ki babám hófehér kebledet,
Ha nem szeretsz, egy golyó a tied!«
Mély sóhajtás, halatszík a dörrenés.
Agyonlúzte a hűtlen kedvesét.
Mély sóhajtás szált a magas égre,
Megrepedt egy barna kislány szíve.
Piros vére kifolyott a földre,
E világból búcsút vett örökre.

Cserepes József 82 éves apócsa gyermekkorában sokat sürgött-forgott a mesemondó Bordi apó körül, tanult is tőle sok mesét, dalt, balladát, de már sokat el is felejtett belőle. Csak részekre emlékszik, különösen a balladáknál. Egy ilyen töredéket, címe szerinte Barna Pétör, — közlünk

a következőkben. Folytatását egyelőre nem tudtuk megtalálni, az a jövő kutatás feladata.

A töredék így hangzik:

Mikor Barna Pétör a lovát nyargalta,
Romániné két lánya távolról sirata.
Veszött vóna retke fekete fődében,
Romániné két lánya az anya méhében.
Zöldelik az erdő, virágzik a mező,
Ugy-e kedves rózsám, folyik az esztendő?
Zöld erdő zúgása, vadgalamb szólása,
Szegény Barna Pétör szája mosolygása...

Cserepes apó nem emlékszik többre.

Ha a fentiek alapján megpróbálunk levonni némi következtetést, akkor kénytelenek vagyunk elismerni, hogy az eddigi gyűjtések eredményeképpen ezen a vidéken régi balladákról nem tudunk semmit. Szinte nyomuk veszett a régi balladáknak a szlavóniaiak emlékezetéből, talán egyáltalában nem is ismerték őket elzártságukban. Ide a lábba, mo-csarak, szigetek világába hegedős, énekmondó nem igen merészkedhetett el, ők maguk meg nem szívesen keresték fel a városokat. Legfeljebb csak a férfiak mentek katonának, igaz, nem önként, csak katonafogáskor. A katonaviseltek hozhattak haza ilyesmit, de talán nem gyökeresedett meg annyira az ilyesfajta ballada, hogy közkinccsé vált volna. Vagy talán Bordi apó töredékes balladája ilyesmi lehetett? Mindenesetre sötétségben tapogatózunk egyelőre.

A kapitalizmus megjelenésével a szigetek, lápok világa is közelebb került a nagyvilághoz. A betelepülők, az új honfoglalók hozták az Alföldről, a Tiszántúlról saját szellemi kincseiket, így mégis gyökeret ver a ballada ezen a vidéken is. Az ősi életforma (gazdasági, társadalmi) megbomlik, a fiatalság a meggyorsult élet sodrába kerül, be-bejár a városba, bár nem szakad el, mert nem is akar elszakadni a falutól, hazatér és hozza magával a városban tanultakat. Amellett a kántor, a tanító, a városjáró iparosok megismerik a városi képmutogatók és vásári kántálók szörnyűséges történeteit, megvásárolta azok nyomtatott szövegét, illetve emlékezetükbe vésvé, megéneklék azok mintájára az otthon történt hasonló eseményeket, szerelmi drámákat. Mivel sokszor ott van előttük az eredeti, vásári nyomtatott szöveg, csak a neveket, a történet helyét változtatják meg, a kezdő formulák, a fordulatok, ismétlések, képek megmaradnak. Ezek azután szájról-szájra jártukban rövidülnek, töredékesekké válnak, ki-ki kihagyja a feleslegesnek érzett részeket. Betoldás csak ritkábban esik meg, legfeljebb két balladát vegyítenek össze. (A szentlászlói Sárgi bíróné változat.)

Az új tartalomhoz új forma is járul. A XIX. században a ballada leegyszerűsödik, a valamikor olyan fontos lírai részek, jajongások, ismételtetések, csodás elemek, bűvös számok stb. használata egyre gyérebb. Legtovább marad meg az ismétlés és a párbeszéd. Ha már ez is eltűnne, akkor már a ballada ballada mivolta is kétséges lenne. Az ódonság, a homály is hiányzik ezekből a XIX. századi balladákból.

A fiatalság lassan már ezekkel sem törődik, hisz az újság, a könyv, az írásos kultúra kiszorítja a szóbelit. A gazdasági a materiális alap változása a szellemi megnyilatkozás, a felépítmény változását is előidézi.

Népmesék

A mesében az ember lappangó vágyai, egyéni és szociális törekvései kerülnek felszínre, s azután ezek a mese állandó, maradandó formájában élnek tovább. A nehéz sorsban élő nép magasabbra, jobb sorsbani vágyakozását éli ki a mesében.

Mivel semmi sem állandó a nap alatt, a mese tartalma és formája is változik. A lassan kapitalizálódó magyar faluban a régi, primitív paraszti életforma ingadozik, bomlófélben van, a mese sem kerülheti ki az átalakulást, sem tartalomban, a személyek megváltozásában, sem formában. A kapitalizálódó magyar falu meséjében is megjelenik egy új személy, aki az ő szemében a kereskedelmet, a kapitalizmus pénzhajhászását személyesíti meg, akinek célja, hogy őt ősi életformájából kiközökentse. Nem jó szemmel nézi ezt az alakot, s ezért szerepelteti meséjében úgy, ahogy teszi.

Ennek igazolására szolgál a XIX. századi mesetermés egy itt következő darabja.

A mese kezdő formája nem túl gyakran használt. Derűkeltésre való és arra, hogy felkeltse a hallgatók érdeklődését.

Halljuk most már a mesét, a 82 éves Cserepes Jóska bácsi kórógyi lakos előadásában:

Hú vót, hú nem vót, még a harminchetedik országon is túl vót, még azon is túl, ahol az tarka, farkatlan vadkan túr, egy tengör vót ott. Vót ott abba a tengörbe egy iszonyú vastag nádszál. Anak a tetején vót egy iszonyú vastag fenyőszál, anak a tetejébe még meg vót egy vastag tőjfa. Anak a tőjfának vót hetvenhét vastag ága. Mindön ágon vót hetvenhét vastag szoknya. Minden szoknyán vót hetvenhét zsebecske, minden zsebecskében vót egy könyvecske, eből szedem én elő az én mesécskémet. Most számód össze, hány könyvecske vót.

Hoszú nóta ez is, pedig csak egyszer halotam!

Vót egyszer egy kűsö országi ócskás, jüt, hogy ű megtaláli a kincset, ami a föld alatt van. Vót neki egy könyvecskéje, azt óvasgata. Ejjött a mi országunkba, mer már nem talált senkit se a kűsö országokba, aki segítsen neki. Kiment a piacra, ott talált egy legént, szegén legént, akit hit napszámolásnak, hogy menyen vele. Ementek gyalog. Ementek. Elfáratt az ócskás, nem bírt tovább meni. Azt monta a legénnek, menyen ki a piacra, jó két lovat keresen, alkugyon meg. Odaki vót a piacon a legény, a szomszégývával megegyezett: száz forint egy ló. A hátába üt, óvasott egy forintot, kétszáz forintot, a napszámót.

Másnap meg azt mondta: kell még a ló. Neki ata az ember a lovat, de nem taláta semit. Harmádnapi is kell. Egész nap járkáltak. Egyszer csak látnak, hogy a föld egy kis dombócskára vót felcsinálal. Na, itt vagyunk, mondi az ócskás. Tűzet rakatott, egy zacskóból hánta mindig a tűzre a port egy kalánnyal, akkor veték észre, hogy kétfelé nyílt a föld. Azt mondta a legénnek, a kerbe van egy kűkereszt, azon egy lokat a kűcsával, aztat hozza el.

Mikor a legén lement, mer gyümöcs nem vót ott sok, neki esett, szedett. Amikor ment vóna vissza, elfelete a lokatot, mikor az utolsó szobába ért, összezsátant a hegy, a lovok elszakadt, az ócskást evetete. Az meg ott maradt a szobába, úgy ete elsőbb a gyümöcsöt, hogy a csotáját elhánta.

később azt is összeszedte, olyan helyzetbe vót. Mikor az se vót, gondolkodik, miért küte út rezsdás lokatért az ócskás. Béletolta a kúcsot, kiugrik két óriás: »Mit parancsosz, édös gazdám?« »Vigyötek az én házamba.« Kétfelé nyilt a hegy, létetek a maguk udvarába. Az apja se ismerte meg. Egy darabig így szegénködtek. Egyszer azt mondi az apjának: »Édös-apám, bírnánk mi máskép is élni!« »Hogyan?« Kiment az istálóba, megtekeri a lokatot, ahányszor megtekeri, annyi két óriás ugrott ki. »Mit parancsosz, édös gazdám?« »Egy tál leves, meg két arany tányér legyen az asztalon, utána meg más enivaló!« Bemén az apja, ott párolog az étel az asztalon. Nekiültek. Egy pár napig etek. Egyszer elvite az aran tálát, az egyik nem vete meg, az másik ötvös megvete. Enivalót vett rajta! Míg aba tartott etek. A másikkal is úgy tett, de akor mit csinájának? Azután elküte az apját a királyho, kérje meg a lányát. De hogy? Mikor szegények vagyunk — mondi az apja. Mégis csak menyen el — aszondi a fiú. Ement. Aszondi a király: »Odadom. Rakjon meg 12 fekete tevét arany-ezüsttel, 12 fehérét drága szőnyegekel.« Ha nem, fejét véteti. Az apja hazament, rítt. Kiment az istálóba a legén, tekerte a lokatot, ahány óriás vót, mind kihíta. Monta nekik, rakjanak meg 12 fekete tevét arany-ezüsttel, 12 fehérét drága szőnyegekel, 12 trombitás is legyen és egy igön szép paripa neki, akire felűjön. Mind meglott. A legény felül a paripára, utána a tevék, trombitások. Még messze vótak a királytól, de fúják a trombitát. Fúvik erősen: A király kinéz az ablakon, fúvik, de nem szól a király. Ahogy odaértek, int a király, hogy ne fúják, azok azt hiték, hogy erőseben, még erőseben fúják. Oda értek a várho, lepakoltak. A király odata a lányát. Egy darabig jól vótak, de a királyal egyszer összeveszett. Hétszer nagyobb épületet csinátatott ekkor, egész elsőtétete a királyét. Felébred a király, nézi az órát, kelni kell fel, de sötét van, látja, hogy ott az épület. Kérdi az öröket, kik csináták. Azt mondik, nem tугyák, csak egész éjel zúgtak. A király: jól van, aba hata. A legén csak vadászni járt azután. Arra ment egyszer az ócskás, meghalota, hogy király akar lenni az ű napszamosa. Mindenféle rezsdás vosat ű megvészen, kérdezte a királylányt van-e olyan. Nincs, csak egy rezsdás lokatot látok! Elata. Az ócskás a kezébe csípte, ű lett a gazda. Éjel vete eszre a király, nincs a palota, a király lánya. Elvite az ócskás a király lányát igön messze, valami síkföldi vidékre. Akor az mi csinál, egyebet nem tudott. Mikor a legén hazajött a vadászatról, látta, hogy nincs semi. A király aszondi neki, ha vissza nem hozí a lányát, akkor fejét véteti. Kiment a legény az országra, rátalált ara a helyre, ahuh vótak, mert házastól elvite a királykisasszonyt. Ement aba a házba. A királylány ránézett, kódis ruhába vót a legén s aszondi neki a királylány: »Te szegény ember, mondd az én férjemnek, hogy jöjön ide, könyörögj az istenek, mert nem bír ide jöni. Észrevette azonban, hogy jön az ócskás, ledobott neki egy huszast. A legény bement a faluba. Visszament másnap. A kisasszony egy emeletel lejebb ment, és mondi: »Szegény embör könyörögj az istenek, hogy vezérelje ide az uramat. Megmondi a legény: »Én vagyok.« Kérdezi a királylányt: »Hogyan tudnád elopni a lokatot?« Nem tudom. Azt akari légyek felesége. De jöj el több nap is. Úgy is tett a legén. Egyszer adott a királykisasszonynak egy port, hogy hincse anak a poharába, de előbb mondja, lesz már felesége, ha nem mehet az urához. Este itak, a királylány beléhintete a port a poharába. Álompor vót. Elalutt. A legén is odament közbe, keresik a lokatot. Nézik mindenütt, hát a vánkosába tete a lokatot, de a kúcsot nem taláták. Oszekerestek mindent. Az ócskás órába

tolta. Kiveték. A legény kitekerte a lokatot, két óriás kiugrott: »Mit parancsosz, édös gazdám?« »Azt parancsolom, azt a dögöt vigyétek ki, vagdoljátok paprikásnak, tegyétek egy rongyos zsákba.« Szamára kötték a zsákot az óriások, a varjak meg mind megették. Az ócskás elpusztult. A legény kitekerte az óriásokat mind a lokatból, a kastélyt visszavitte a régi helyére, és még ma is élnek, ha meg nem haltak.

A mese a Földalatti kincseskamra típusú mese egyik változata. Szerkezete nem egészen kerek, a mellékesemények olykor meglazítják a szerkezetet.

Pennavin Olga

Petrovics Boskó: Akt (olaj)